

Др Раду Н. Катана
Продекан
Правни факултет
Универзитета Babeş-Bolyai у Клужу (Румунија)

ПРЕЗЕНТАЦИЈА УНИВЕРЗИТЕТА BABEŞ-BOLYAI ИЗ КЛУЖА*

1. Универзитет:

- има дугу традицију (факултетско образовање у Клужу постоји од 1581. год.)
- је значајних димензија (УББ је „велики” у погледу броја студената, који је достигао преко 44.000 у 2004. години; у погледу буџета и броја запослених, УББ је вероватно највећи економски актер у Трансилванији; јесте далеко највећи универзитет у Румунији и један од највећих у Европи)
- мултикултуран (институција се оформила у актуелној форми 1956. године, уједињењем мађарског и румунског универзитета; налази се у центру Трансилваније, у осетљивој зони, осумњиченој за подизање међунационалних проблема, универзитет је оставио на страну демагошки патриотизам и промовисао је мултикултурализам, које је само учврстио европски идентитет; тренутно нуди комплетне дипломске студије на румунском, мађарском и немачком језику; универзитет пружа изузетне могућности за лингвистичко образовање на главним савременим језицима, а дипломирани стручњаци су изузетно цењени по својим лингвистичким способностима)

- укључен у економска збивања средине (УББ је покретач Регионалне мреже факултета; универзитет покушава да понуди образовни пакет који неће игнорисати реалност тржишта рада као и да оформи у свом кругу економску и социјалну средину која промовише конкурентност и улаже у образовање)
- зачетник међународне културе и цивилизације (од стране заинтересованих држава/амбасада, при УББ су формирани културни центри – француски, немачки, италијански, амерички, итд.)

2. Факултет правних наука

а. Развој институције

Године 1992. на факултету је било уписано 100 студената на редовним студијама, а професорски кадар је чинило 20 особа. Данас имамо 1.400 редовних студената (од којих се 1/3 финансира из буџета државе, а 2/3 су самофинансирајући студенти, трошкови школовања у висини од око 400 ЕУР годишње)

Почевши од школске године 1996/97, Правни факултет користи *европски систем преносивих кредита (ЕЦТС)*, са циљем да осигура бољи развој студената и да повећа могућности (и ефикасност) међународне сарадње.

б. Структурални развој

У последњих 10 година циљ факултета је био усклађивање са правним школовањем из цивилизованог света; као последица реформе која је наглашена у последњих 6 година, факултет је постао сасвим компатибилан у смислу академске квалификованости са европским врхунским факултетима.

Од 2000. године уведена су два проширена специјалистичка програма. Од 2004. године понуда факултета обухвата 5 програма за магистарске студије: Институције приватног права, Институције и комунитарне одредбе; Кривичноправна наука и криминалистика; Правно и политичко преговарање; као и Приватно упоредно право (образовни процес се одвија искључиво на енглеском и француском језику). Последњи програм могао би да омогући укључивање факултета у европско партнерство, у којем ће

највероватније учествовати: Париз II, Хајделберг и Пиза и увело би један нови програм, финансиран од стране Европске комисије, „Erasmus Mundus”, чији је главни задатак финансирање сродних факултета за добијање заједничких магистарских и докторских диплома (за ово је потребан „joint curricula”).

в. Реформа наставног плана и програма

Ово је вероватно главна преокупација руководства факултета. Првобитно, у периоду 1996-1998, развој наставног плана и програма је вршен посебно у циљу усклађивања са европским факултетима, како би се омогућила размена кадрова у оквиру програма Сократес, али и због неопходности подржавања новог образовног кадра, који је порастао бројчано током развоја институције.

Ове године, главни проблем реформе наставног плана и програма произилази из перспективе примене Болоњског процеса. У том контексту, након што смо направили значајне и скупе напоре за предлагање једног система 3+2, компатибилног са европским партнерима, констатовали смо да нам је управо комплетно укинута законска подршка. Практично, сходно са законским пројектом, усвојеним од стране Посланичког дома у Букурешту, студије права у Румунији ће задржати систем 4+1. Главни проблем представља потешкоћа да се утврди вредност једне дипломе стечене за три године школовања из области права: није се могло утврдити на које правне професије и у којим условима може имати приступ један дипломац који располаже школовањем у области правних наука од само три године.

У овом моменту питамо се да ли ће бити неопходно да само формално примењујемо Болоњски процес, измисливши практично једну „малолетну” трогодишњу диплому у кадру постојеће дипломе стечене за 4 године. Са друге стране, чињеница да се у Румунији неће примењивати „Болоња”, умирује нас у погледу покривања новог наставног плана и програма кад је у питању образовни кадар, имајући у виду да би систем 3+2 захтевао увођење многих нових предмета, што би било тешко покрити само постојећим наставним кадром.

У сваком случају, ових дана промовишемо значајну реформу наставног плана и програма, са почетком примене од 2005. године, за чије је успостављање везано много потешкоћа (власти и професионални органи, чије смо мишљење тражили, су нам одговорили само формално, не и темељно; листа специјализација Министарства образовања и науке, није актуализована у складу са компетитивним правним школством, итд.). Нови програми за магистарске студије (сваки по два семестра, макар у почетку)

биће: Грађанско право, Пословно право, Кривично право, Право јавне управе. Организоваће се и заједничке магистарске студије са европским партнерима: Правно и политичко преговарање као и Упоредно приватно право, на енглеском и француском језику. У оквиру последња два програма, значајан део предавања биће одржан од стране гостујућих професора. Како бисмо обезбедили могућност за путовање страних професора, прибегли смо следећој методи: у статуту смо предвидели неколико професорских положаја, чије финансирање обезбеђујемо из буџета и удвостручујемо из других извора (таксе плаћене од стране студената); поред плате, гостујући професор има обезбеђен смештај и исхрану из ванбуџетских извора средстава факултета.

д. Међународна сарадња

Године 1992. није постојала никаква сарадња са неком сродном институцијом из Европе. Наш факултет је, нажалост био једини факултет у оквиру Универзитета који није учествовао у познатом европском програму „Темпус”, што је са своје стране опет утицало на то да наш факултет закасни неколико година у сарадњи са образовним кадром и факултетима из Европе.

Последњих година, један од проритета факултета је било промовисање и развијање студија у иностранству, као и програма за међународну сарадњу у оквиру образовања. Захваљујући франкофонији образовног кадра, француског порекла румунског приватног права, као и доброј сарадњи са француском Амбасадом у Букурешту, успостављена је сарадња са престижним универзитетима из Француске, као што су Париз II, Aix-Marseille и Стразбур. Ови односи се развијају кроз размену и мобилност у оквиру програма „Socrates”, али и кроз обострану сагласност за организовање програма „visiting professorship”.

У оквиру програма „Socrates Erasmus”, имамо институционалну сагласност са 15 универзитета из ЕУ, међу којима су: Брисел, Ексетер, Сарагоса, Лимож, Пиза, Хајделберг, Утрехт, итд. Будући да смо свесни да универзитетско школовање у XXI веку није комплетно и заокружено ако студент не проведе макар један семестар на неком страном факултету, желимо да проширимо број партнерских универзитета, нарочито из простора централне Европе, могућност, за коју верујемо, нуди конференција на којој учествујемо. Нажалост, повећање размене студената, води ка сталном смањивању стипендије „Socrates” (тренутно око 270 ЕУР/месечно), што константно смањује доношење одлуке у погледу школовања у иностранству.

Посебну сарадњу, коју желимо да задржимо и у будућности, имамо са правним факултетима из региона, као што су Печуј и Пазмањ Петер Будимпешта из Мађарске, Вроцлав из Пољске и на срећу, Нови Сад у Србији. Верујемо да су нам заједнички и добар део успеха, као и преброђене тешкоће у структуралном развоју, које треба поделити са овим факултетима, како у процесу образовања, тако и у истраживању.

На крају, вероватно наш главни пројекат у области међународних релација јесте, укључивање у европске мреже за добијање заједничких диплома, нарочито на нивоу магистарских и докторских студија, што по нашем мишљењу представља најважнији начин за интеграцију у Европски истраживачки простор. Из тог разлога, мислим да оно о чему треба дискутовати, јесте, конкретан начин на који се могу доделити заједничке дипломе на постуниверзитетском нивоу („Erasmus Mundus”), као и могућности за учествовање представника наших факултета у компонентама Програма Кадра IV који се односи на Право.

Е. Неуспеси и проблеми

Главни неуспеси факултета се односе на активности истраживања и организовања докторских студија. Иако образовни кадар издаје индивидуално књиге и чланке, и то са разумном устаљеношћу, не постоје ипак, праве екипе за истраживање. Након 1990. године, практично није штампан ни један рад, заједнички и синхронизовано, на заједничку тему, који би изразио општи став и допринос у погледу развоја правних институција у Румунији. Наравно, најједноставније би било да се, као што су то, на жалост, многи румунски истраживачи навикли, жалимо како је наставни кадар сувише слабо плаћен и како румунска држава није у стању да финансира квалитетно истраживање. То је реалност која не охрабрује истраживање. Међутим, мислим да је наивно и демагошки рећи да, посебно када говоримо о друштвеним наукама, ефективност у тој области зависи само од новца.

Истраживање није задовољавајуће ни из перспективе међународне сарадње се, која, иако чини део приче о успеху нашег факултета, односи само на школство. Из тог разлога верујем, да је неопходна тема за једну будућу конференцију – али у скоријем року! – коју сматрам од велике важности за регион, следећа: „Подстицање правног истраживања: организовање партнерства и могућности за финансирање”.

Развој факултета је игнорисао и квалитет студија за докторат. Иако имамо око 280 доктораната у 12 дисциплина, руководиоци доктората су малобројни, што доводи до незадовољавајућег организовања докторских

истраживања. За ово су одговорни, у првом реду, рестриктивни услови одређени румунским законом (застарелим), неопходним да би се задобило право на вођење доктората. Ове препреке су искључиво квантитативне, професор који тражи одобрење, треба да пружи доказ (готово немогућ – „*probatio diabolica*”) да је објавио упечатљив број књига и чланака, од којих значајан део у иностранству. Из тог разлога, у Румунији је неопходно поновно постављање критеријума за стручну процену професора, да би њихова способност да воде докторат била утврђена стриктно по критеријуму квалитета, критеријум у који узима у обзир научни допринос часописа у којем су објављени радови, а не њихов број.

У нади да сам успео да вам пренесем, колико у екстази, толико и у агонији, развој Правног факултета, Универзитета „Babeş-Bolyai”, захваљујем вам на пажњи и молим вас да изразите мисли које вам је ова презентација изазвала, да поставите питања, итд.

Lector Dr. Radu N. Catana
Prodecan, Responsabil cu realtiile internationale
Facultatii de drept
Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca

PREZENTAREA

1. Prezentarea generală a Universitatii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. O universitate

- de tradiție (învățământul universitar la Cluj a debutat în 1581)
- de dimensiuni (UBB este „mare” din perspectiva numărului de studenți, care a ajuns la peste 44.000 în anul 2004; din perspectiva bugetului și a numărului de salariați, UBB este probabil cel mai mare agent economic din Transilvania; este de departe cea mai mare universitate din România și cu siguranță una dintre cele mai mari din Europa)
- multiculturală (instituția s-a constituit în forma actuală în 1956, prin reunirea universității românești și a celei maghiare; situată în centrul Transilvaniei, într-o zonă delicată, susceptibilă de a ridica probleme naționale, universitatea a lăsat deoparte patriotismul demagogic și a promovat multiculturalismul, care nu a făcut decât să-i întărească identitatea europeană; în prezent se asigură studii complete de licență în limbile română, maghiară și germană; universitatea oferă oportunități extraordinare de pregătire lingvistică în principalele limbi moderne, absolvenții fiind foarte apreciați pentru aptitudinile lor lingvistice)
- implicată în mediul economic (UBB este inițiatoarea Rețelei regionale a universităților antreprenoriale; universitatea încearcă să ofere un pachet educațional care să nu ignore realitățile pieței muncii și să constituie în jurul său un mediu economic și social care să promoveze competitivitatea și să finanțeze educația)

- promotoare a culturii și civilizației internaționale (în jurul UBB s-au constituit de către statele/ambasadele interesate, centre culturale – francez, german, italian, american etc.)

2. Facultatea de Drept

A. Dezvoltarea instituțională

În 1992, la facultate erau înmatriculați aproximativ 100 studenți la forma de învățământ de zi (frecvență), la un corp profesoral de 20 de persoane. În prezent, avem o cifră de școlarizare de 1.400 de studenți la zi (din care o treime pe locuri finanțate de la bugetul de stat, iar 2/3 plătesc taxe de școlarizare în cuantum de 400 Eur/an). Corpul didactic numără astăzi 35 de cadre și circa 20 de asociați.

Începând cu anul universitar 1996-1997, Facultatea de Drept aplică *sistemul european de credite transferabile* (ECTS), cu scopul de a asigura o mai bună evaluare a studenților și de a spori oportunitățile (și eficiența) colaborărilor internaționale.

B. Evoluția structurală

În ultimii 10 ani, scopul facultății a fost **sincronizarea** cu învățământul juridic din lumea civilizată; în urma reformei care s-a accentuat în ultimii 6 ani, facultatea a devenit pe deplin compatibilă, ca și calificărilor academice, cu universitățile europene de referință.

Din anul 2000 au fost introduse două programe de studii aprofundate. În anul 2004, oferta facultății cuprinde cinci programe de **masterat**: *Instituții de drept privat, Instituții și reglementări comunitare, Științe penale și criminalistică, Negocierile juridice și politice*, precum și *Drept privat comparat (proces didactic exclusiv în limba engleză și în limba franceză)*. Ultimul program vizează includerea facultății într-un parteneriat european din care vor face parte, cel mai probabil, Paris II, Heidelberg și Pisa, și care să participe la noul program finanțat de Comisia Europeană, *Erasmus Mundus*, ale cărui principale acțiuni vizează finanțarea de consorții de facultăți europene pentru acordarea de diplome comune de master și doctorat (pentru aceasta este necesar *joint curricula*).

C. Reforma curriculară

Aceasta este probabil principala preocupare a conducerii facultății. Inițial, în perioada 1996-1998, îmbunătățirea curriculei s-a făcut în special în vederea compatibilizării cu facultatile europene, pentru a facilita schimburile în cadrul programelor Socrates, dar și ca necesitate pentru susținerea noului corp didactic, care a crescut ca număr în virtutea dezvoltării instituționale.

În acest an, principala problemă a reformei curriculare provine din perspectiva aplicării procesului de la *Bologna*. În acest context, după ce am făcut eforturi importante și costisitoare pentru propunerea unui sistem 3+2 compatibil cu partenerii europeni, tocmai am constatat că ni s-a retras complet susținerea legislativă. Practic, conform proiectul legislativ adoptat de Camera Deputaților de la București, studiile de drept în România vor păstra sistemul 4+1. Problema principală a constat în dificultatea de a stabili valoarea unei licențe de trei ani în pregătirea juridică: nu s-a putut stabili la profesii juridice poate avea acces, și în ce condiții, absolventul care dispune de o pregătire în drept de numai trei ani.

În acest moment ne punem întrebarea dacă nu cumva vom fi siliți să aplicăm doar formal procesul de la *Bologna*, inventând practic o diplomă „minoră” de trei ani, în cadrul licenței care rămâne de 4 ani. Pe de altă parte, faptul că în România nu se va aplica *Bologna*, ne liniștește din perspectiva acoperirii noii curricule cu cadrele didactice de care dispunem, având în vedere că sistemul 3+2 ne-ar fi obligat la înființarea de multe noi discipline, care ar fi fost greu de susținut prin personal didactic.

Oricum, în aceste zile promovăm o reformă importantă a curriculei, cu aplicare din anul 2005, la stabilirea căreia am întâmpinat foarte multe dificultăți (autoritățile și organismele profesionale a căror opinie am solicitat-o, ne-au răspuns numai în mod formal și nu pe fond; lista de specializări a Ministerului Educației și Cercetării nu este actualizată pentru a respecta un învățământ juridic competitiv etc.). Noile programe de masterat (toate pe două semestre, cel puțin inițial) vor fi: Drept civil, Dreptul afacerilor, Drept penal, Dreptul administrației publice. Cu țintă înspre parteneriatele europene, se vor desfășura masteratele Negocieri juridice și politice, precum și Drept privat Comparat, în limbile franceză și engleză. În cadrul ultimelor două programe, o parte importantă dintre cursuri vor fi asigurate de profesori invitați. Pentru a permite organizarea mobilităților profesorilor străini, am adoptat următorul sistem: prevedem în statul de funcții câteva poziții de profesor, a căror finanțare o obținem de la buget și o dublăm din surse extrabugetare (taxele plătite de studenți); pe lângă salariul primit de profesorul invitat, acesta are asigurată cazarea și masa din resursele extrabugetare ale facultății.

D. Relațiile internaționale

În 1992 nu exista nici o colaborare a facultății cu vreo instituție similară din Europa. Facultatea noastră a fost, din păcate, singura facultate din Universitate care nu a promovat și nu a participat la cunoscutul program european *Tempus*, ceea ce a făcut ca, atât cadrele didactice, cât și instituția însăși, să întârzie cu câțiva ani colaborarea cu cadre didactice și facultăți din Europa.

În ultimi ani, una dintre prioritățile facultății au fost promovarea și dezvoltarea studiilor în străinătate și a programelor de cooperare internațională la nivel educațional. Bazat pe francofonia carelor didactice, pe originea franceză a dreptului privat român și pe o bună colaborare cu ambasada Franței la București, au fost privilegiate relațiile cu universități de prestigiu din Franța, cum sunt Paris II, Aix-Marseille și Strasbourg. Aceste relații se dezvoltă prin schimburile și mobilitățile în cadrul programului *Socrates*, dar și prin acorduri bilaterale care organizează programe de *visiting professorship*.

În cadrul programului *Socrates Erasmus*, avem acorduri instituționale cu 15 universități din UE, dintre care enunțăm: Bruxelles, Exeter, Zaragoza, Limoges, Pisa, Heidelberg, Utrecht etc. Fiind conștienți că un program de studii universitare în sec.XXI nu este complet și performant dacă un student nu parcurge cel puțin un semestru la o universitate din străinătate, dorim să extindem numărul de universități partenere, în special cu universitățile din regiunea Europei Centrale, ceea ce constituie, cred, una dintre principalele oportunități pe care le oferă conferința la care participăm. Desigur, din păcate, multiplicarea mobilităților studențești conduce la reducerea continuă a cuantumului bursei *Socrates* (actualmente cca.270 Eur/luna), ceea ce scade constant determinarea candidaților în ce privește efectuarea studiilor în străinătate.

O colaborare aparte și pe care dorim să o strângem în viitorul apropiat, o avem cu facultățile de drept din cadrul universităților din regiune, cum sunt Pecs și Pazmany Peter Budapesta din Ungaria, Wroclaw din Polonia și din fericire Novi Sad, Serbia. Credem că o bună parte din succesul, dar și din dificultățile parcurse în dezvoltarea structurală, ne sunt comune și trebuie împărtășite cu aceste facultati, atât în procesul educațional, ct și în cercetare.

În fine, probabil principalul nostru proiect în domeniul relațiilor internaționale, este acela de a ne integra în rețelele europene pentru acordarea de diplome comune, în special la nivel masteral și doctoral. Doctoratele în cotutelă constituie, în opinia noastră, mijlocul cel mai important de integrare în Aria de Cercetare Europeană. De aceea, cred că ar trebui să se discute despre modalitățile concrete în care se pot acorda diplome comune la nivel postuniversitar (*Erasmus Mundus*)și despre posibilitățile de participare a reprezentanților facultăților noastre la componentele Programului Cadru VI care vizează Dreptul.

E. Insuccese și probleme

Principalele nereușite ale facultății se raportează la activitatea de cercetare și la organizarea doctoratelor.

Cu toate că personalul didactic publică individual cărți și articole, cu o regularitate rezonabilă, nu există totuși veritabile echipe de cercetare. După 1990, practic nu s-a publicat nici o lucrare colectivă și sincronizată, pe o temă unitară, care să exprime opinii și să facă propuneri contributive privitoare la evoluția instituțiilor juridice din România. Sigur, ar fi foarte simplu să ne plângem, așa cum din păcate mulți cercetători români s-au obișnuit, în legătură cu faptul că profesiile de cadru didactic și cercetător sunt plătite prea slab și că statul român nu este capabil să finanțeze cercetarea de calitate. Aceasta este o realitate care nu încurajează activitatea de cercetare. Însă cred că sărăcia bugetară nu lasă în afara răspunderii învățământul și, cu atât mai mult în științele sociale, este naiv și demagogic să spui că performanța în domeniu cercetării depinde numai de bani.

Cercetarea nu este satisfăcătoare nici din perspectiva colaborărilor internaționale, care, deși sunt o poveste de succes a facultății noastre, se raportează numai la procesul de învățământ. De aceea, cred că o temă necesar de abordat într-o conferință viitoare – dar apropiată! – și pe care o apreciez de mare importanță regională, ar putea fi „**Încurajarea cercetării juridice : organizarea de parteneriate și oportunități de finanțare**”.

Dezvoltarea facultății a ignorat și calitatea studiilor doctorale. Deși avem aprox. 280 de doctoranzi în 12 discipline, conducătorii de doctorate sunt foarte puțini, prin urmare dirijarea cercetărilor doctorale este nesatisfăcătoare. Acest lucru se datorează în special condițiilor restrictive impuse de legislația română (învechită) pentru a dobândi calitatea de conducător de doctorat. Aceste constrângeri sunt exclusiv cantitative, profesorul solicitant trebuind să facă dovada (aproape imposibilă - *probatio diabolica*) că a publicat un număr impresionant de cărți și de articole, dintre care o parte considerabilă în străinătate. De aceea, este necesară în România redefinirea criteriilor de apreciere științifică a profesorilor, pentru ca valoarea acestora din perspectiva abilitării de a conduce teze de doctorat să fie stabilită pe criterii strict calitative, care să aibă în vedere cotația științifică a periodicului în care sunt publicate articolele, iar nu numărul acestora.

În speranța că am reușit să vă împărtășesc, atât din extazul, cât și din agonia evoluției facultății de drept a Universității Babeș-Bolyai, vă mulțumesc pentru atenție și vă rog să vă exprimați gândurile pe care această prezentare vi le-a inspirat, să puneți întrebări etc.

Dr. Radu N. Catana
Vice-Dean for International Relations
Faculty of Law
University of "Babes-Bolyai"
Cluj-Napoca (Romania)

**Presentation of the Faculty of Law
of the University of "Babes-Bolyai"
in Cluj-Napoca**

Abstract¹

The University of Cluj-Napoca is one of the oldest (founded in 1581) and by far the largest Romanian, but also European universities (with over 44,000 students in 2004). The Faculty of Law currently has 1,400 students (of which a third receives state scholarships and 2/3 pays tuition in the amount of 400 euro per year), 35 lecturers and 20 assistants. Beginning with the 1996/1997 year, this Faculty has been applying the credit transfer system (ECTS). The overall goal in the past ten years has been to synchronize legal studies with those at other European universities, which has been achieved through the reforms of the last six years, whereby studies are fully compatible today.

During the current school year, the Faculty is offering five different modules for postgraduate study: Institutions of Private Law, Community Institutions and Regulations, Criminal Law and Criminalistics, Legal and Political Negotiating, as well as Comparative Private Law. Lecture in the last module is carried out exclusively in English and French, offering the possibility of closer European partnership, in all probability, with Paris II, Heidelberg and Pisa, and inclusion into the *Erasmus Mundus* programme which is funded by the European Commission and a consortium of European faculties, with the aim of offering joint masters and doctoral diplomas which require a *joint curricula*.

¹ The abstract was written on the basis of the original text by Dr. Miloš Marjanović, Full Professor of the Novi Sad Faculty of Law.

Curriculum reform is the main goal of the Faculty management. This was initially done with the inclusion of the Faculty into the *Socrates* programmes in the period of 1996/1998, while the main course of the current reform is the application of the Bologna Process. There is currently the problem of stabilizing the value of the certificate (*licence*) given after completion of the three-year legal studies programme.

In the past few years, international cooperation has been a major priority for the Faculty. Within the framework of the *Socrates Erasmus* programme, agreements have been signed with 15 universities of the European Community, some of which include: Bruxelles, Exeter, Zaragoza, Limoges, Pisa, Heidelberg, Utrecht, etc. We are aware that university studies of the 21st century are not complete if the student does not spend at least one semester of his or her studies at a foreign university. For this reason, we are seeking to widen the list of partner universities, particularly in Central Europe, which is one of the main benefits offered by such events, as is today's conference. Cooperation which we have with Pecs, Budapest, and Wroclaw will now include Novi Sad as well. This will contribute to the integration into the European network of universities, particularly on the level of masters and doctoral studies. Despite there having been many published individual works, it is safe to say that we do not have real team research, since after 1990, there has not been a single joint work published on any subject. International cooperation has not alleviated this situation either. Therefore, for a future conference of regional proportions, I suggest the topic of "Encouraging legal research: the organization of partnerships and financing possibilities." Doctoral studies are not receiving sufficient attention, with only 280 doctoral candidates in 12 different disciplines. Doctoral coordinators are few and far between, while the coordination of doctoral research has not been satisfactory either.